

Το Σύνταγμα και οι μάνατζερ των ΑΕΙ

του Γιώργου Χ. Σωτηρέλη*

Η μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί ανέκαθεν μια από τις πλέον προσφιλείς κυβερνητικές εξαγγελίες. Ωστόσο η μόνη σοβαρή τομή για τα πανεπιστημιακά μας πράγματα, με τα θετικά και τα αρνητικά της, ήταν αυτή του 1982. Έκτοτε αναλήφθηκαν πολλές σχετικές πρωτοβουλίες, οι οποίες όμως αποδείχθηκαν είτε ατελέσφορες είτε ατυχείς είτε κατώτερες των περιστάσεων. Το αποτέλεσμα είναι να παραμένει κατά βάση σε ισχύ ένα θεσμικό πλαίσιο παρωχημένο, προβληματικό και, ιδίως, αναντίστοιχο με τις προκλήσεις των καιρών.

Αρκετοί θεωρούν –άλλοι καλοπροαίρετα και άλλοι υποβολιμαία– ότι το μείζον πρόβλημα για τη δυσπραγία του Πανεπιστημίου είναι το Σύνταγμα, στην αναθεώρηση του οποίου εναποθέτουν πολλές ελπίδες. Προσωπικά δεν συμμερίζομαι αυτή την άποψη, διότι φοβούμαι ότι η εισβολή του «ιδιωτικού» στο Πανεπιστήμιο θα γίνει, όπως και σε άλλες αντίστοιχες καταστάσεις (π.χ. Ραδιοτηλεόραση), με όρους Φαρ Ουέστ, δηλαδή με αποκλειστικό κριτήριο το άμεσο και εύκολο κέρδος, χωρίς κανόνες και χωρίς αρχές. Το μόνο που θα έβλεπα συζητήσιμο είναι να διατηρηθεί μεν ο δημόσιος χαρακτήρας των πανεπιστημίων αλλά να μετατραπούν σε Κρατικά Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη ευελιξία, τόσο γενικά όσο και ως προς τη λειτουργία και στη χώρα μας (σοβαρών) εναλλακτικών εκδοχών μη κερδοσκοπικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Εκείνο που προέχει πάντως είναι η νομοθετική μεταρρύθμιση, η οποία, κατά την άποψή μου, πέρα από την ορθή διάγνωση των προβλημάτων, προϋποθέτει:

Πρώτον, τον σεβασμό του συνταγματικού πλαισίου.

Δεύτερον, τον σεβασμό της πανεπιστημιακής μας παράδοσης, η οποία δεν είναι, συλλήβδην, ούτε απορριπτέα ούτε αμελητέα.

Τρίτον, τον προοδευτικό χαρακτήρα της μεταρρύθμισης, που δεν σημαίνει άκριτη και μηχανιστική προσαρμογή στα «σύγχρονα δεδομένα» αλλά προσεκτική διήθησή τους, με κριτήριο το δημόσιο συμφέρον.

Τέταρτον, την προσεκτική και σταδιακή προώθηση των αλλαγών, ώστε να μη συσπειρώνονται εναντίον τους, ταυτόχρονα, όλοι οι φορείς της ανώτατης εκπαίδευσης, ακόμη και αν συμφωνούν με ορισμένες πτυχές τους.

Πέμπτον, την πρόταξη της μεταρρύθμισης των άλλων βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Έκτον, τη θέσπιση ενός λιτού και περιεκτικού νόμου-πλασίου, που δεν θα αναλύεται σε δευτερεύουσες και λεπτομερειακές ρυθμίσεις.

Αξιολογώντας, υπό αυτό το πρίσμα, τις πρόσφατες προτάσεις του υπουργείου Παιδείας πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι εκκινούν κατά βάση από σωστές διαπιστώσεις, ως προς τη σημερινή κατάσταση, αλλά και πληρούν, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, ορισμένες από τις ανωτέρω προϋποθέσεις (όπως η πέμπτη και η έκτη). Ως προς τις υπόλοιπες όμως φοβούμαι ότι υπάρχουν αρκετές αστοχίες και υστερήσεις, με προεξάρχουσα την πρώτη, για την οποία και θα μιλήσω στη συνέχεια.

Θα ξεκινήσω χωρίς περιστροφές. Είμαι πεπεισμένος ότι οι προτάσεις του υπουργείου για τη διοίκηση των πανεπιστημίων, πέρα από το ότι είναι εντελώς ξένες προς την εγχώρια παράδοση και υποτιμητικές για το διδακτικό προσωπικό τους, βρίσκονται εκτός του ισχύοντος συνταγματικού πλαισίου. Κομβικό σημείο αυτού του πλαισίου είναι η «πλήρης αυτοδιοίκηση», η οποία, όπως και το άσυλο, δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά εγγύηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας (και ως τέτοια πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να αντιμετωπίζεται).

Τι σημαίνει όμως «αυτοδιοίκηση» στον χώρο του Πανεπιστημίου; Παραφράζοντας έναν παλαιότερο χαρακτηριστικό ορισμό («διοικήσεις του τόπου διά του τόπου») θα έλεγα ότι σημαίνει, πολύ απλά, «διοικήσεις του Πανεπιστημίου διά του Πανεπιστημίου». Από αυτό δε συνάγεται, πρώτα και πάνω απ' όλα, ότι οι αρχές του πρέπει και να αποτελούνται αλλά και να εκλέγονται αποκλειστικά και μόνο από τα μέλη της ακαδημαϊκής του κοινότητας (με καθολική –άμεση ή έμμεση– ψηφοφορία αλλά και με δυνατότητα σταθμισμένης ψήφου, που θα αναγνωρίζει τον βαρύνοντα ρόλο των διδασκόντων). Με άλλα λόγια, η εν λόγω –και μάλιστα «πλήρης»– αυτοδιοίκηση αποκλείει τόσο την ανάδειξη ενός «εισαγόμενου» πρύτανη (που θα γίνεται μάλιστα αυτοδικαίως και καθηγητής κατά το κείμενο διαβούλευσης...) όσο και την «εμφύτευση» στο εσωτερικό του πανεπιστημίου –ανεξαρτήτως του τρόπου εκλογής του– ενός δισυπόστατου και ερμαφρόδιτου σώματος, όπως το Συμβούλιο, που θα ασκεί τόσο «κυβερνητικές» όσο και αυτοδιοικητικές αρμοδιότητες αλλά και θα αναδεικνύει, δίκην εκλεκτορικού σώματος, τον ως άνω πρύτανη. Αρκεί να μεταφέρει κανείς αυτή την πρόταση στον –αντίστοιχο διοικητικά– χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης και να αναρωτηθεί τι θα σήμαινε συνταγματικά η εμφύτευση ενός ανάλογου Συμβουλίου, που θα υποκαθιστούσε εν πολλοίς το Δημοτικό ή Περιφερειακό Συμβούλιο και θα αναδεικνυε έναν «εισαγόμενο» δήμαρχο ή περιφερειάρχη...

Ωστόσο το πλέον παράδοξο είναι ότι πολλές από τις –θεμιτές– επιδιώξεις του υπουργείου θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν χωρίς παραβίαση του Συντάγματος. Τίποτε δεν εμποδίζει, για παράδειγμα, την καθιέρωση μιας αποκεντρωμένης περιφερειακής του μονάδας, υψηλών

προδιαγραφών, που θα αντιστοιχείται με κάθε μεγάλο και βιώσιμο πανεπιστήμιο (συγχωνευομένων των υπολοίπων) και θα ασκεί τόσο τον έλεγχο νομιμότητας (κατά το πρότυπο του «ελεγκτή νομιμότητας» που καθιέρωσε ο «Καλλικράτης») όσο και τις άλλες ελεγκτικές –και μη αυτοδιοικητικές– αρμοδιότητες, που τώρα επιφυλάσσονται για το Συμβούλιο. Τίποτε δεν εμποδίζει, επίσης, να προσληφθούν στα πανεπιστήμια, ύστερα από ανοιχτή προκήρυξη, υψηλόβαθμοι και καλά αμειβόμενοι μάνατζερ, υψηλών προσόντων, που θα προΐστανται των διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών υπηρεσιών τους. Διότι βεβαίως είναι άλλο πράγμα η λήψη των εν ευρεία εννοία «πολιτικών» αποφάσεων για τα πανεπιστήμια, που ανήκει κατά το Σύνταγμα στις αυτοδιοικητικές αρχές τους, και άλλο η εφαρμογή τους, ως προς την οποία, όπως και ως προς την εφαρμογή των νόμων της πολιτείας, πράγματι χρειάζεται δραστική παρέμβαση, προκειμένου να βελτιωθούν η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα του διοικητικού μηχανισμού τους. Είμαι δε βέβαιος ότι αν το υπουργείο απεμπλακεί από τις (αντισυνταγματικές) εμμονές του και κινηθεί προς μια τέτοια κατεύθυνση, η πανεπιστημιακή κοινότητα θα αποδειχθεί πρόθυμος και πολύτιμος συμπαράστατης.

** Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα», 31.12.2010*